

ชื่อเรื่องวิทยานิพนธ์	พัฒนาการของการตั้งถิ่นฐานใหม่ในเขตเมืองโบราณ จันเสน อำเภอดาคลี จังหวัดนครสวรรค์		
ชื่อผู้เขียน	นางสาว ศิพร อนันต์ธีระชัย		
วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต	สาขาวิชาภูมิศาสตร์		
คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์	อาจารย์ ดร.ศุภินี ดนตรี	ประธานกรรมการ	
	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ อังภาวดี ไบราณานนท์	กรรมการ	
	อาจารย์ อัจฉรา วัฒนภิญโญ	กรรมการ	
	บทคัดย่อ		

การศึกษาพัฒนาการของการตั้งถิ่นฐานใหม่ในเขตเมืองโบราณจันเสน อำเภอดาคลี จังหวัดนครสวรรค์ มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) ศึกษาพัฒนาการการตั้งถิ่นฐานของชุมชนบริเวณเมืองโบราณจันเสนในเชิงพื้นที่ที่สัมพันธ์กับประวัติศาสตร์ 2) ศึกษาลักษณะทางกายภาพ สังคม และเศรษฐกิจของชุมชนบริเวณเมืองโบราณจันเสน และ 3) ศึกษาปัญหาที่พบในพื้นที่และทัศนคติของประชาชนบริเวณเมืองโบราณจันเสนที่เกี่ยวกับการจัดการอนุรักษ์เมืองโบราณจันเสน

ในการศึกษาได้เลือกกลุ่มตัวอย่างจากครัวเรือน 200 ครัวเรือน ในพื้นที่หมู่ที่ 1 ตลาดจันเสน และหมู่ที่ 2 บ้านโคกจันเสน วิธีการศึกษาทำการค้นคว้าข้อมูลเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสำรวจพื้นที่ และการทำแบบสอบถามจากครัวเรือนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ในด้านการวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการสถิติร้อยละ ค่าเฉลี่ย และการบรรยายข้อมูลแบบเชิงพรรณนา

ผลการศึกษาพบว่า เมืองโบราณจันเสนมีการตั้งถิ่นฐานมาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ โดยเริ่มจากการเป็นชุมชนเกษตรกรรมที่สามารถผลิตเครื่องมือเครื่องใช้จากเหล็กและสำริดได้เอง และต่อมาพัฒนาเป็นชุมชนเมืองในสมัยทวารวดีที่มีคูน้ำคันดินล้อมรอบ เพื่อประโยชน์ในการกักเก็บน้ำและป้องกันข้าศึกศัตรู เมืองจันเสนเจริญสูงสุดในปลายสมัยทวารวดี แล้วกลายเป็นเมืองร้างเนื่องจากแม่น้ำเจ้าพระยาเปลี่ยนทางเดิน ทำให้เส้นทางคมนาคมติดต่อกับเมืองอื่นๆ มีระยะทางไกลมากขึ้น การตั้งถิ่นฐานถาวรใหม่เริ่มในสมัยรัชกาลที่ 5 เมื่อมีการสร้างทางรถไฟสายเหนือผ่าน

จันเสน ในปัจจุบันจันเสนเป็นเพียงชุมชนกึ่งชนบทระดับตำบล ที่พึ่งพาการเกษตรเป็นหลัก มีรูปแบบการตั้งถิ่นฐานแบบรวมกลุ่มที่ไม่เป็นระเบียบ โดยมีพื้นที่เพาะปลูกอยู่ล้อมรอบกลุ่มบ้าน

เมืองโบราณจันเสนถูกทำลายจนไม่เหลือสภาพความเป็นเมืองโบราณอีกต่อไป ตั้งแต่ระยะที่มีการเริ่มตั้งถิ่นฐานใหม่ ปัจจุบันเหลืออยู่เพียงคูเมืองโบราณที่มีการบุกรุกในบางส่วนจากชุมชน ปัจจุบัน ในด้านการอนุรักษ์เมืองโบราณจันเสน เริ่มเมื่อกรมศิลปากรเข้ามาขุดค้นในพื้นที่ทำให้รู้ว่าจันเสนเคยเป็นเมืองโบราณมาก่อน แม้ว่าจะไม่มีการดำเนินการใดๆ เกี่ยวกับการอนุรักษ์พื้นที่โดยทางราชการ แต่ในระดับท้องถิ่นได้มีการอนุรักษ์ในแนวทางของชาวบ้าน โดยการรวบรวมโบราณวัตถุที่ขุดค้น และร่วมมือกันจัดสร้างเป็นพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นจันเสนโดยเงินบริจาคจากคนในท้องถิ่น และเจ้าหน้าที่กรมศิลปากรได้ให้ความช่วยเหลือด้านวิชาการในการจัดแสดงพิพิธภัณฑ์ ดังนั้นแม้ว่าเมืองโบราณจันเสนไม่มีสภาพหลงเหลืออยู่ในปัจจุบัน แต่ยังมีพิพิธภัณฑ์จันเสนเป็นสถานที่แสดงถึงประวัติความเป็นมาของการตั้งถิ่นฐาน ลักษณะวัฒนธรรม และวิถีชีวิตของคน ตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ สมัยทวารวดี มาจนถึงปัจจุบัน และเป็นแหล่งเผยแพร่ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นให้กับคนทั่วไป

ประชาชนส่วนใหญ่เห็นด้วยกับการอนุรักษ์เมืองโบราณจันเสน เพื่อพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวและคาดว่าจะได้มีรายได้จากนักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น แต่ไม่เห็นด้วยกับการพัฒนาโดยการย้ายคนออกจากเขตเมืองโบราณ เนื่องจากเป็นแหล่งตั้งถิ่นฐานมานานและไม่สามารถหาที่อยู่อาศัยและพื้นที่ทำการเกษตรที่อื่นได้ ปัญหาหลักๆ ที่พบในชุมชนปัจจุบัน ได้แก่ ปัญหาสภาพเส้นทางคมนาคม ขาดไฟแสงสว่างตามถนน ขยะมูลฝอย และรายได้ต่ำ ส่วนปัญหาการรुकล้ำเมืองโบราณจันเสนประชาชนให้ความสำคัญน้อยมาก

จากสมมติฐานการศึกษา พบว่าไม่มีความเป็นไปได้ในการอนุรักษ์พื้นที่เมืองโบราณจันเสน เนื่องจากประชาชนจันเสนไม่เห็นด้วยกับแนวทางการอนุรักษ์ที่ย้ายคนออกจากพื้นที่ และยังมีปัจจัยสนับสนุนที่ไม่สามารถอนุรักษ์เมืองโบราณในแนวทางนี้ได้อีกต่อไป คือ การใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่ออยู่อาศัยและการเกษตรเต็มในเขตเมืองโบราณ ประชาชนมีการเอกสารสิทธิที่ดินในเขตเมืองโบราณ และเมืองโบราณถูกทำลายจนหมดสิ้น แนวทางการอนุรักษ์โดยชาวบ้านในรูปแบบของการจัดทำพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น จึงยังสามารถรักษาประวัติความเป็นมาของเมืองโบราณในอดีตไว้ได้

Thesis Title	Development of Recent Settlement in Chansen Ancient City, Amphoe Takhli, Changwat Nakhon Sawan	
Author	Miss Siporn Anuntheerachai	
M.S.	Geography	
Examining Committee	Lecturer Dr. Suthinee Dontree	Chairman
	Assistant Professor Usdanka Porananond	Member
	Lecturer Ajchara Wattanapinyo	Member

Abstract

The objectives of the study on "Development of Recent Settlement in Chansen Ancient City, Amphoe Takhli, Changwat Nakhon Sawan" are : 1) to study the settlement development in Chansen Ancient City, by spatially historical approach; 2) to study the physical, social and economic characteristics of the communities in the ancient city; and 3) to study the problems and people's attitudes towards the conservation management of the ancient city.

In this study, 200 households from Mu.1 Chansen Market and Mu.2 Ban Khok Chansen were selected as samples. The data collection methods are documentary research, field survey and questionnaires from selected households. Percentage, mean and data description are used as analytical methodologies.

The results showed that Chansen Ancient City had been settled since the prehistorical period from an agricultural community able to produce the metal and bronze tools. In the Dvaravati period, Chansen was developed as a town with a surrounding moat to collect water and defend it from enemies. At the end of the Dvaravati period, the town was at its most prosperous and then it was abandoned because of the diversion of the Chao Phraya River, making transportation routes become farther away from other settlements. Since the King

Rama V period, Chansen was revived as a permanent settlement, when the Northern railway was built through the town. At present, it is semi-rural settlement at sub-district level that relies mainly on agriculture. The settlement pattern has been developed to irregular cluster form with cultivated lands surrounding the houses.

The ancient city had been completely destroyed since the beginning period of the recent settlement. At present, there is only the ancient moat, partially encroached by the existing settlement. The ancient city conservation has been activated since the Fine Arts Department started to excavate the city and enhanced awareness of the Chansen Ancient City. Although, there was not any conservation from the related authorities, at the local level, the local community had initiated their own conservation approach by gathering ancient artifacts and collaborating to build a local museum of Chansen, using donations from local people. Some fine arts officials gave scientific advice for the museum presentations. Even though the ancient city does not exist now, the Chansen museum can illustrate the history of the settlement, culture and the livelihood of people since the prehistorical period, Dvaravati period until the present time. It is also a knowledge source for local historical study.

Most people agree with the ancient city conservation in order to be a tourist spot and expect to earn more income from tourists. They disagree with the conservation measure to move out those living in the ancient city as they have settled there for long time and have no more land for housing and agriculture. The main problems of the existing settlement are poor road conditions, lack of streetlights, garbage, and low income. They pay little importance to the encroachment of the Chansen Ancient City.

From the study hypothesis, it is not possible to conserve the ancient city because local people disagree with the conservation approach to move people out. There are more additional factors that support this such as the land is fully used for agriculture and settlement, people possess land title deeds and the ancient city has been completely destroyed. The local conservation in the form of a local museum is able to preserve the history of this ancient city.